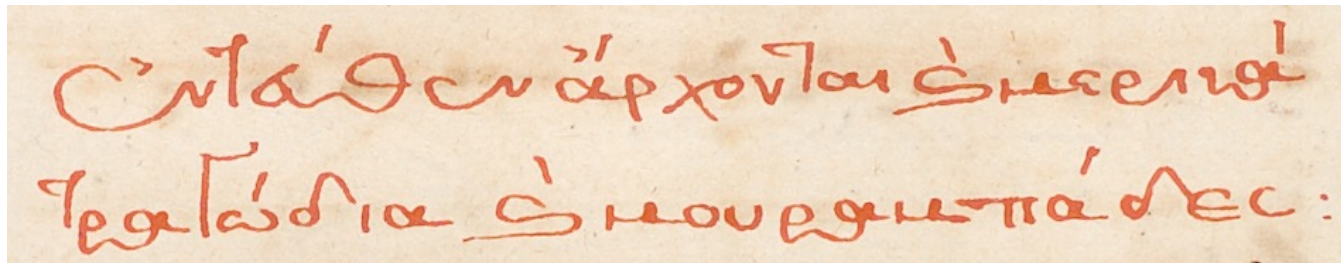

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων
Τμήμα Μουσικών Σπουδών

ΛΟΓΙΑ ΜΟΥΣΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

Λόγια μουσική της Πόλης:
Φωνητικά Είδη

Διδάσκων: Κυριάκος Καλαϊτζίδης

Φωνητικά είδη

Κιάρι

Μπεστές

Αγίρ Σεμάι

Γιουρούκ Σεμάι

Σαρκί

«Το ποιητικό κείμενο των φωνητικών συνθέσεων είναι στην οθωμανική γλώσσα με έντονες επιρροές από την περσική και αραβική dīnān ποίηση».

Ursula Reinhard, “Turkey: An Overview”, *Garland 6, The Middle East*, σ. 773.

Κιάρι

Το Κιάρι θεωρείται το εκτενέστερο, αρχαιότερο και πλέον έντεχνο φωνητικό είδος της οθωμανικής μουσικής.

Κâr είναι η περσική μετάφραση της αραβικής λέξης *'amal*, που σημαίνει «έργο», και ονομάζει κάθε μέρος της μακροφόρμας Νούμπα.

Ως είδος έχει μεγάλη ελευθερία και πολυπλοκότητα στη δομή με κύριο χαρακτηριστικό την έντονη παρουσία τερενούμ στα διάφορα μέρη του.

Η εκτέλεσή του ατόνησε αρκετά νωρίς λόγω ακριβώς της έκτασής του αλλά και των πολύ υψηλών δεξιοτεχνικών απαιτήσεών του.

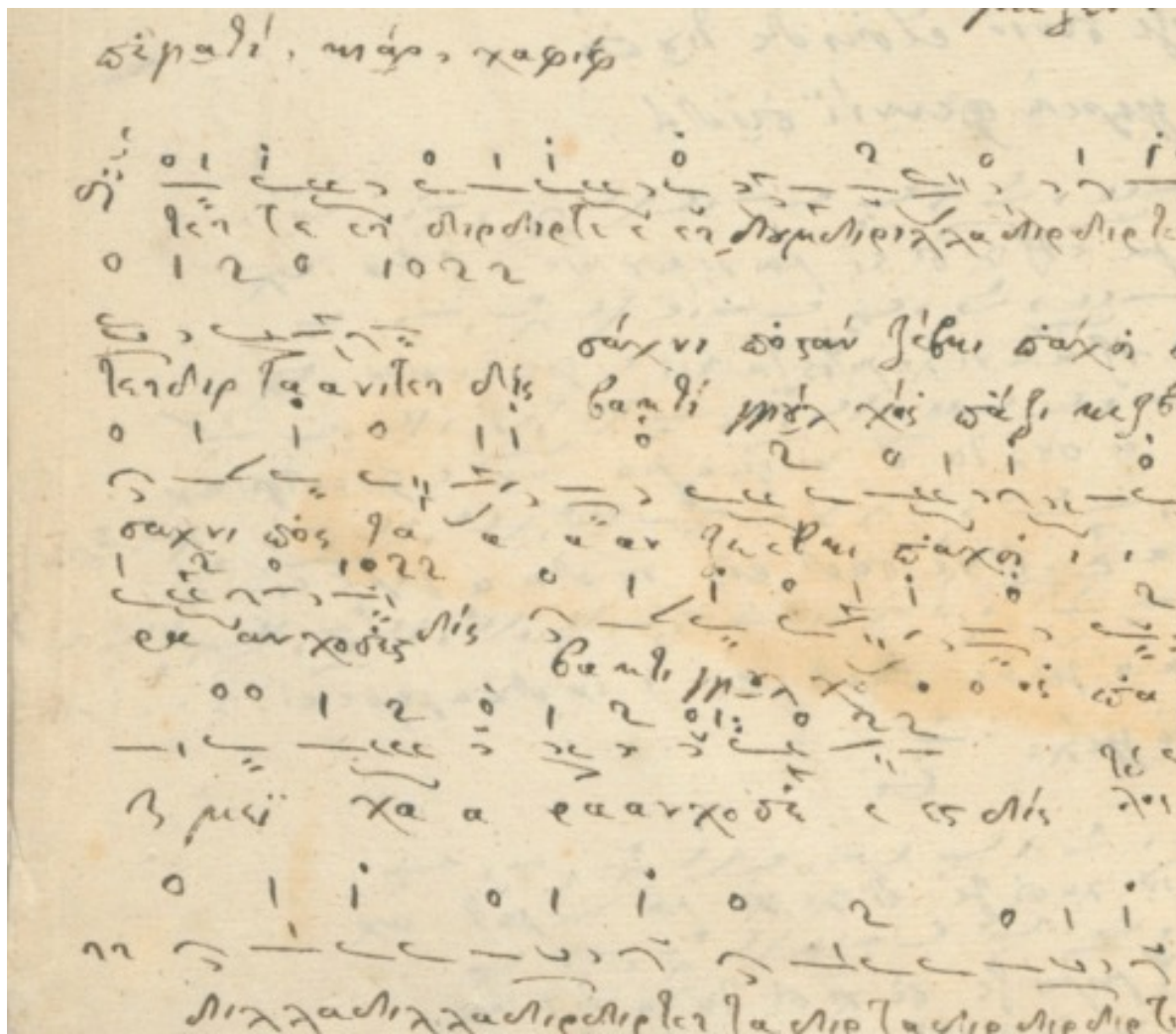
Η δομή του είναι συνήθως διμερής, τριμερής ή τετραμερής.
Σε κάθε μέρος διακρίνεται εναλλαγή στίχων ποιητικού
κειμένου και τερενούμ μετά ή άνευ νοήματος.

Α΄ Μέρος + Τερενούμ

Β΄ Μέρος + Τερενούμ

Γ΄ Μέρος + Τερενούμ

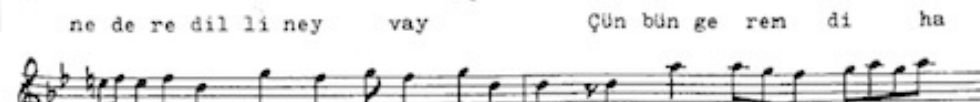
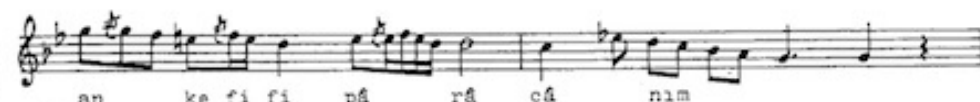
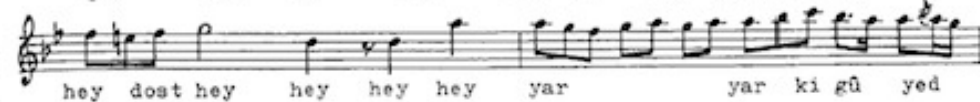
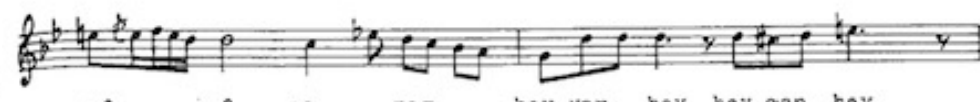
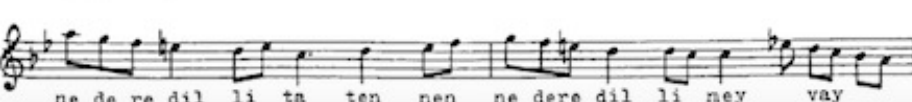
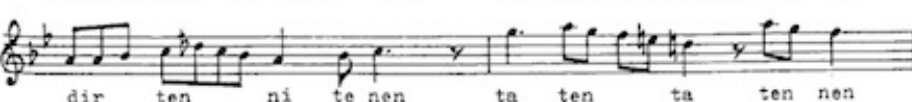
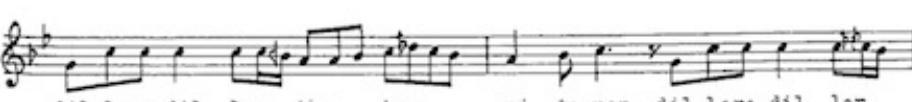
Δ΄ Μέρος + Τερενούμ

NIHÄVEND-İ KEBİR KÂR-İ KAVL-İ ARABÂN

Abdülkâdir Merâğî
(1360 - 1435)

Devr-i Revân

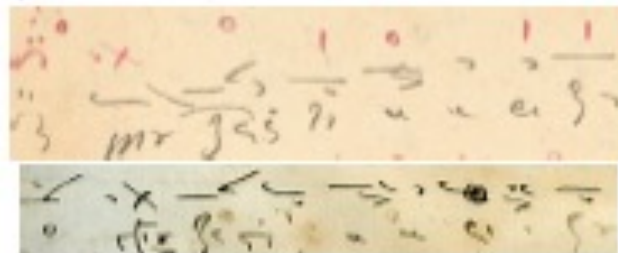
ΕΦΣΚ 44, 25ν

Νεχαβέντ. Κιάρ νεχαβέντ ταβλί. Αραπαί δέβρι ρεβάν, πλ. δ'

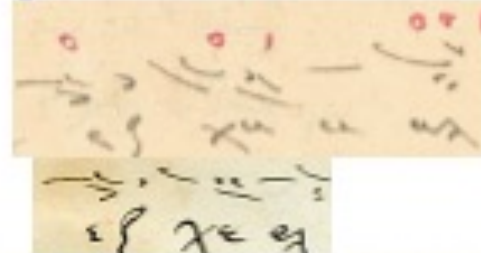
Γριτσάνη 3, 120ν

Επιθυμία πλ.δ' νεχαβέντ κιαρ, ουσουλές καβλί αραπάν τέβρι ρεβάν

1

2

Ah gü zeṛ ti ar zu ez had

3

4

a ha ah ha ser vi nâz be pa yi bû si tu

Δομή *Nevā Kār, Itrī* (Buhûrî-zâde Mustafa Efendi, 1638; - 1712)

Α΄ Μέρος

Ey gülbin-i iş midemed sakî-i gülizârı ko cânım
Ey bâd-i behâr-ı meyvezed bâde-i hoşgüvarı ko canım
Ah te ne nen ni te ne nen ni te ne nen nen nen nen ni
Ye le lel lel lel li ye le le le lel li te re le lel le le
Lel li ah ya lâ yel lel li ey le lel lel lel lel li
Aman ey le lel le lel le lel li te re lel lel lel lel li

Β΄ Μέρος

Bâde-i hoşgüvar ko canım
Ey her gül-i nevzi gülrûh-i yâde henumi dihed veli canım
Ey meclîsî bezm-i işra canım galiye-i muradı nist canım
Ten ten ne nen nen nen nen ni ten ten ne nen nen
Nen nen ten ni ten te re le lel li ey le lel lel lel lel li
Te re lel lel lel lel li ya lâ yel lel li
Galiye-i muradı nist canım Ah de re dil lâ di de re dil lâ

Γ΄ Μέρος

Te ne ta dir ney de re dil lâ di de re dil lâ te ne ta dir ney ca nım
Ey şâhid-i kudsî ki keşed bendi nikabet
Vey mürg-i behiştî ki dihed dane-vü abet

Τερενούμ

Dir ten nen ni ten ni ni ten nen ni ten ten nen ni ten te nen ta dir ney
Dir ten nen ni ten nen ni ten nen ni ten ten nen ni ten te nen ta dir ney
Yen tir lâ tir yel li lel li ya lâ yel lel le le lel lel lel li yen tir lâ tir
Yel lel lel li ya lâ yel lel le le lel lel li
Ten dir ten dir ta nâ dir dir ten ten dir ten dir ta nâ dir dir ten
Ey le le le le le lel li ah ya lâ yel lel li te re le le le le lel li ah ya lâ yel lel li

Main body of handwritten text on the left page, featuring dense Greek script with red ink used for initials and accents.

Main body of handwritten text on the right page, featuring dense Greek script with red ink used for initials and accents. The page number '35' is visible in the top right corner.

Bars 1-8 Terennüm

Bars 9-36 Verse “Sahari kā kā sahari kā kā ā moqbel ke kek ...”

Bars 37-44 Terennüm

Bars 45-51 Verse “Mararu ben cum vay yekür medanide rabihun kul dem” probably meaningless terennüm?

Bars 52-53 Terennüm

Bars 54-55 Verse “abiha berest midan hey” probably meaningless terennüm?

Bars 56-63 Terennüm

Bars 64-93 Miyank hāneh, Verse “Kā tarāzū hey roghan-e māzu khormā-ye hendi”

Bars 94-161 [Yürük] Semâ’î, Verse “Mast agar noql talab kard be bāzār ravad”

Insert 1: Repetition of bars 110-137, Verse “Hale var nashkanī qomri o koll-e najm-e talab”

Insert 2: Repetition of bars 1-8 Terennüm

Hicâz Kâr

Unspecified Composer

(excerpt)

Echos plagal II

Devr-i Revân

Violin I

Tâ til lil lan_ tâ til lil li_____in tâ til lil la__an tâ til lil la__ana man

5

Vln. I

tâ til lil__lan ti il li il lâ ti il li il lan hey tâ ti il li il la__ ti il li il lâ ti il li il lan hey

9

Vln. I

Sa ha ri gâ__gâ ā-moq be__ el ke ke ke ke go ol bo ru unshood a____az bû

12

Vln. I

stā__ân he__y Gar de mi cha__li tek a brū__khu__ shādā ri tā__bû

16

Vln. I

stā__ân he__y hey yek tā go le__man go__ol gol go__ol gol

19

Vln. I

nâst te bu be__en kur di__i hu__ Hey ra__anyā ar

22

Choir

Vln. I

He__y ra__a__anyar Tâ ne__y ti ta di__ir ne__y a ha he__y

25

Solo

Vln. I

tân e__y di tā di__ir ne__y yn gi ri vu De el ri vu mo.ghleqān e

28

Vln. I

Kash__mir o Qa an de har o le ket Mir e Ta__briz o Ne__y ri__iz Mi. irzā ye

31

I

ta an bûr o go logo lo molomo lo nemishenā sī mā__rā he y ne midā ni

34

I

mā__rā he y yār ba lī a ghāgho lā__ma__at ma__ yi__im he__y hey

37

Choir

I

Tā tel lel le__en tâ tel lel le__en tâ tel lel le__en tâ tel lel len a man__

41

I

tā teel le__lā teel le__lā teel le__len tā tel le__lā teel le__lā te__le__len hey

45

Solo

I

ma sa sou. be__encum hey ra__y ra__y ray ma sa sou. be__encum hey

48

I

ra__y ra__y ray yr kūr me da__ni de ra bi__hu__un kul

51

I

te__en gi gi gi aha ah gi gi gi aha ah a bi__ha be__re__est mi

55

Choir

I

da__an he__ey hey Tā til lillen tâ til lil le__en tâ til lil le__en

59

I

tā til lil le en a man tâ til lil li lā ti il li il lâ ti il li il lā hey tâ ti il li lā ti il li il

Μπεστές

Ο Μπεστές είναι φωνητικό είδος εκτενούς ανάπτυξης με κύριο χαρακτηριστικό την καλοφωνική μεταχείριση του μέλους.

Η προέλευση του όρου είναι από τα περσικά και σημαίνει «ολοκληρωμένος», «περίκλειστος», αλλά η γέννηση του είδους συντελείται στο οθωμανικό μουσικό περιβάλλον κατά τον 17^ο αι. Στην τουρκική γλώσσα η έννοια της λέξης είναι «δεμένος», «αφοσιωμένος», ενώ στη μουσική ορολογία σημαίνει το μουσικό έργο, τη σύνθεση.

Ο ρυθμικός του κύκλος είναι κατά παράδοση εκτεταμένος, όπως ακριβώς και στο Πεσρέφι και το Κιάρι: 16/σημος, 20/σημος, 24/σημος, 28/σημος, 32/σημος κ.ά. μέχρι και 64/σημος.

Συνήθως, έχει τέσσερις στίχους οι οποίοι εκτυλίσσονται με δύο τρόπους διαφοροποιώντας και την ονομασία του: Μουραμπά Μπεστές και Νακίς Μπεστές. Ο πρώτος είναι τετραμερής και ο δεύτερος διμερής.

Η τυπική διάρθρωση του Μουραμπά Μπεστέ είναι:

1. στίχος	A1	Ζεμίν Χανέ
Τερενούμ	A2	
2. στίχος	A1	Νακαράτ Χανέ
Τερενούμ	A2	
3. στίχος	B1	Μιγιάν Χανέ
Τερενούμ	B2	
4. στίχος	A1	Νακαράτ Χανέ
Τερενούμ	A2	

Το πρώτο, το δεύτερο και το τέταρτο μέρος έχουν ακριβώς την ίδια μελωδική γραμμή. Στο τρίτο, που ονομάζεται *Μιγιάν*, η μελωδία ανεβαίνει στα ψηλότερα σημεία της διάταξης των φθόγγων του μακαμιού και παρουσιάζει μεγαλύτερη κινητικότητα σε άλλα μακάμια. Και τα τέσσερα μέρη τελειώνουν με ένα τερενούμ.

Ο Νακίς (= κέντημα) Μπεστές παρουσιάζει μεγαλύτερη ποικιλομορφία στη δομή και αναπτύσσεται συνήθως σε δύο στίχους.

Το βασικό σχήμα είναι το εξής:

Χανέ I	A β	στίχος 1 δεύτερο ημιστίχιο του στίχου 1
Χανέ II	B	στίχος 2
Μιγιάν Χανέ	Γ	στίχος 2
Χανέ III	Δδ β β	τερενούμ, δεύτερο ημιστίχιο του στίχου 2 δεύτερο ημιστίχιο του στίχου 2 δεύτερο ημιστίχιο του στίχου 2, κατάληξη

Αγίρ Σεμάι / Γιουρούκ Σεμάι

Έχουμε δύο ειδών φωνητικά σεμάγια, το Αγίρ (βαρύ, αργό) και το Γιουρούκ (γρήγορο).

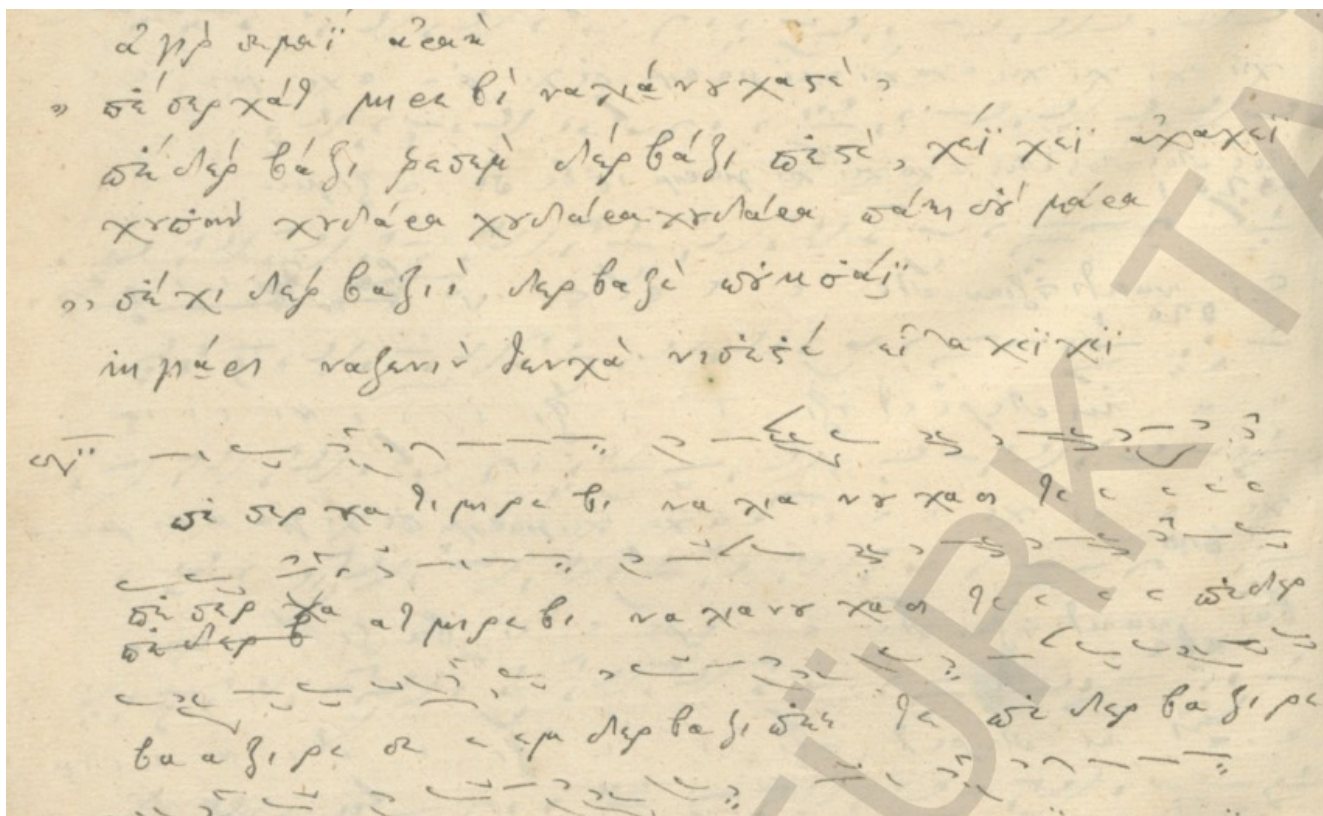
Η δομή τους μοιάζει με μικρογραφία του μουραμπά μπεστέ, αλλά παρουσιάζουν μεγαλύτερη ποικιλία παραλλαγών. Η κύρια διαφοροποίησή τους έγκειται στη ρυθμική τους υπόσταση: το ουσούλι και τη χρονική αγωγή τους.

Το Αγίρ Σεμάι είναι σε δεκάσημο ρυθμό, $10/4$ ή $10/8$, και εκτελείται σε αργό χρόνο, όπως προδίδει και το όνομά του. Κάποιες φορές μεταβάλλει το ουσούλι σε $6/4$ στο τέταρτο μέρος.

Το **Γιουρούκ Σεμάι** αντίθετα είναι σε εξάσημο ρυθμό, $6/8$ ή $6/4$, και με πιο γρήγορη και «χαρούμενη» χρονική αγωγή.

Κατά την εκτέλεση ενός φασιλιού το Αγίρ Σεμάι βρίσκεται αμέσως μετά τον Μπεστέ, ενώ το Γιουρούκ Σεμάι στο τέλος των φωνητικών συνθέσεων και πριν από το καταληκτικό Σαζ Σεμάι.

Στις παλαιότερες καταγραφές (μέχρι τα μέσα του 19' αι.) διακρίνονται εκτενή τερενούμ στο μέσον των συνθέσεων. Μικρά τερενούμ εντοπίζονται και στα σεμάγια που χρονολογούνται από τα μέσα του 19' αι. μέχρι τις αρχές του 19'.

Σαρκί

Σαρκί στα τουρκικά σημαίνει κατά κυριολεξία τραγούδι, αλλά ταυτόχρονα ο όρος χρησιμοποιείται για να δηλώσει το μικρότερο σε μέγεθος είδος φωνητικής δημιουργίας της Λόγιας μουσικής της Πόλης.

Εμφανίζεται στην οθωμανική μουσική στα μέσα του 17^{ου} αι., αλλά η περίοδος ακμής του ως είδους εντοπίζεται από τα μέσα του 19^{ου} αι. και μετά, γεγονός που αποτυπώνεται ανάγλυφα και στις πηγές.

Κατά παράδοση, ο ρυθμικός τους κύκλος είναι μικρής έκτασης, το πολύ μέχρι δεκαπεντάσημος.

www.heyzen.com

Kürdîli Hicazkâr Şarkı

Ramazan Tokgöz
Nota Arşivi

Neşeyle geçen ömrümü eyvah heder ettin

Sengin semâî ♩=68

Beste: Üdi Yorgo Bacanos
Güfte: ?

Neş ey le ge ey çen öm rü mü ey

vah he de ret tin SAZ

Συνήθως, έχει τέσσερις στίχους και η τυπική του διάρθρωση προσομοιάζει με αυτή του Μουραμπά Μπεστέ:

1. στίχος, μελωδία   Α   (Ζεμίν)
2. στίχος, μελωδία   Β   (Νακαράτ)
3. στίχος, μελωδία   Γ   (Μιγιάν)
4. στίχος, μελωδία   Β   (Νακαράτ)

Το παραπάνω σχήμα είναι ο κανόνας, ο οποίος ωστόσο γνωρίζει πολλές εξαιρέσεις και παραλλαγές.

Είδη της οθωμανικής αυλής με ελληνικούς στίχους

Στα μουσικά είδη της οθωμανικής αυλής κατατάσσονται και ορισμένες φωνητικές συνθέσεις, περίπου δώδεκα τον αριθμό, των οποίων το ποιητικό κείμενο είναι στα ελληνικά.

Σχεδόν σε όλα αναφέρεται το όνομα του Γεωργίου Σούτσου ως συνθέτη. Διαπιστώνεται ότι ο Σούτσος έκανε μία απόπειρα σύζευξης ελληνικής γλώσσας και οθωμανικής φόρμας, συνθέτοντας είδη της λόγιας μουσικής και έχοντας ως κοινό παρανομαστή την κοινή τροπική παράδοση. Προχώρησε δηλαδή λίγο παραπέρα από το νεοφανές είδος των Φαναριώτικων τραγουδιών και πειραματίστηκε με τη χρήση της ελληνικής γλώσσας σε φόρμες που αναπτύχθηκαν σαφώς με βάση την οθωμανική Divan ποίηση και τα ανάλογα μετρικά και ρυθμικά σχήματα.

Γεώργιος Σούτσος

Χουσεϊνί Ασηράν Κιάρη, *Τα διρ τενε τενι τενε, Αμάν μάτια μου αν ξηρανθούν οι πικροί σας ποταμοί* Γεωργίου Σούτσου, ήχος α' εκ του κάτω κε, σοφιάν: στίχοι Γεωργίου Σούτσου, BPA 784, 1r / Μητροπόλεως Ιασίου 129, 11 / Βατοπεδίου 1428, 13.

Χουσεϊνί Ασηράν Γιουρούκ σεμαϊ, *Χέρια μου ετοιμασθήτε για να σφίξετε καλά* Γεωργίου Σούτσου, ήχος α' εκ του κάτω κε, στίχοι Γεωργίου Σούτσου: BPA 784, 3r / Βατοπεδίου 1428, 14.

Μπεστενιγκιάρ Κιάρι, *Ταταταδιρ, Έως πότε τύχην έχεις* Γεωργίου Σούτσου, ήχος βαρύς⁴ χρωματικός, χαφίφ, στίχοι Γεωργίου Σούτσου: ΒΚΨ (ντοσιέ) 81, 1r / Στάθη, 27r / Γενναδείου 231, 51v / ΒΚΨ 152/292, 122 / Αρχιεπισκοπής Κύπρου 33, 1.

Μαχούρ [Κιάρι], *Ταδιρ τενενί, αμάν, Την ωραία σου εικόνα, στον καθρέπτην αν ιδής* Γεωργίου Σούτσου, ήχος πλ. δ'⁷, χαφίφ, στίχοι Γεωργίου Σούτσου: BPA 784, 161v / ΚΜΣ Ρ1, 4 / Ιασίου 129, 310 / Βατοπεδίου 1428, 320.

[Μαχούρ] Αγίρ σεμαϊ, *Οι σειρήνες τρυγουρίζουν* Γεωργίου Σούτσου, ήχος πλ. δ'⁷, αγίρ, στίχοι Γεωργίου Σούτσου: BPA 784, 164v / ΚΜΣ Ρ1, 8 / Ιασίου 129, 312 / Βατοπεδίου 1428, 322.

[Μαχούρ] Γιουρούκ σεμαϊ, *Εμψυχώθηκαν σε σένα αι καθόλου αρεταί* Γεωργίου Σούτσου, ήχος πλ. δ'⁷, αγίρ, στίχοι Γεωργίου Σούτσου: BPA 784, 166r / ΚΜΣ Ρ1, 10 / Ιασίου 129, 313 / Βατοπεδίου 1428, 323.

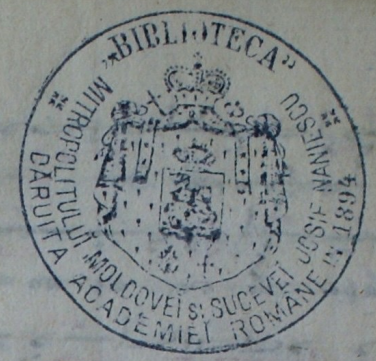
Νισαμπουρέκ Μπεστές, *Τι μεγάλη συμφορά, τι ημέρα, τι ειδήσεις* Γεωργίου Σούτσου, ήχος πλ. δ', σοφιάν, στίχοι Γεωργίου Σούτσου: BPA 784, 168r & 189v / Ιασίου 129, 327 / Βατοπεδίου 1428, 339 / Στάθη, 20v / Γενναδείου 231, 3r / ΒΚΨ 152/292, 70.

[Νισαμπουρέκ] Αγίρ Σεμαϊ, *Τι κακόν θανατηφόρον, τι ανίατος πληγή* Γεωργίου Σούτσου, ήχος πλ. δ', στίχοι Γεωργίου Σούτσου: BPA 784, 170v / Ιασίου 129, 328 / Βατοπεδίου 1428, 340 / Στάθη, 23v / ΒΚΨ 152/292, 75.

[Νισαμπουρέκ] Γιουρούκ Σεμαϊ, *Ήστραπτε στο πρόσωπόν σου καλλονή αγγελική* Γεωργίου Σούτσου, ήχος πλ. δ', στίχοι Γεωργίου Σούτσου: BPA 784, 171v / Ιασίου 129, 329 / Βατοπεδίου 1428, 341 / Στάθη, 25r / ΒΚΨ 152/292, 78.

[Νισαμπουρέκ] Μπεστές, *Πρέπει πια να με θρηνεί και ανατολή και δύσις* Γεωργίου Σούτσου, ήχος πλ. δ', σοφιάν, στίχοι Γεωργίου Σούτσου: BPA 784, 173r / Ιασίου 129, 329 / Βατοπεδίου 1428, 341.

Νισαμπουρέκ Σαρκί, *Γκιονουλέρ σαγγαϊδινί* Γεωργίου Σούτσου, ήχος πλ. δ', σοφιάν μικρόν, στίχοι Γεωργίου Σούτσου: BPA 784, 173v / Ιασίου 129, 329 / Βατοπεδίου 1428, 342.

κιάρη· Γράμματα και μέγος ἄρ
χονος ποταμίου τσαρμιά στήθε
ελονιάδη δὲ παρὰ νηπιώρη χίε
ἦ ἦς ἀνθισχάει ἀρχιδανόνι
μακαίρι χουσεϊνί ἄσρημ.
ἦ ἦ σοφιά ἦχος
ἦ Φβ

α α διμ δι ι ι μδρα λελ δε
ε ε δχρηχε διε λε εν λε νε νι λε νι
λε νε ε ε αχ λε νε λα διε νεί
α μα α αν ἦ μα α α ηε με τε

Χουσεϊνί Ασηράν Κιάρη,
Τα διρ τενε τενι τενε, Αμάν μάτια μου αν
ξηρανθούν οι πικροί σας ποταμοί

Γεωργίου Σούτσου, ήχος α' εκ του κάτω
κε, σοφιάν: στίχοι Γεωργίου Σούτσου, BPA
784,1r.

Σώζεται και στα χφφ Μητροπόλεως Ιασίου 129,
11 και Βατοπεδίου 1428, 13.

Ρυθμική διάρθρωση Nevā Kār, Itrī:

Νιμ σακίλ: 24/4, Ντεβρί ρεβάν: 26/4, Ρεμέλ: 28/4, Γιουρούκ σεμάι: 6/4, Μπερεφσάν: 16/4, Μουχαμές 32/4, Φερ: 32/4, Νιμ σακίλ: 24/4.

Ζαχαρία Χανεντέ (17^{ος} αι.), Χουσεϊνί Μπεστέ *Ah yar cemâlin*, στίχοι: Nafiz, ουσούλι *Αγίρ τσενμπέρ*.

Ζαχαρία Χανεντέ (17^{ος} αι.), Χουσεϊνί Αγίρ Σεμάι *Tâl'a tın devr-i kamerde*, στίχοι: Nafiz.

Dede efendi, Χιτζάζ Γιουρούκ Σεμάι *Yine Neşe-i Muhabbet*, στίχοι: Dede efendi. Τραγ. Zeki Müren.

Münir Nûrettin Selçuk, Χιτζάζ Σαρκί *Aziz Istanbul*, στίχοι: Yahyâ Kemâl Beyatlı. Τραγ. Münir Nûrettin Selçuk.

Σχέσεις Σαρκιού με Φαναριώτικα και Ρεμπέτικα τραγούδια

MEMO (Memo gezer sine sine)

Burdasınız: Anasayfa / Besteler / MEMO (Memo gezer sine sine)

TRT Repertuar Numarası: 7588

Makamı

Uşşak

Usulü

Cürcuna

Formu

Şarkı

Notaları

Sözleri

Memo gelir sine sine aman am
Aman memo canım memo
Hayran oldum didesine aman a
Aman Memo canım Memo vay

UŞŞAK ŞARKI (MEMO NAZIRIŞI) 7588 1

(Memo gelir sine sine)

Aranagıne

Hey, hey,

hey, hey, hey,

... Saz ... Memogelir

UŞŞAK ŞARKI

GİTTİ DE GELMEYİVERDİ

USULÜ : AKSAK

MÜZİK : DEDE EFENDİ

♩: 112

ARANAGME

GİT Tİ DE GEL ME Yİ VER Dİ GİT Tİ DE

GEL ME Yİ VER Dİ[.....SAZ.....] GÖZ LE RİM YOL LAR DA KAL

Dİ[.....SAZ.....] HE LE NAZ LIM NER DE KAL Dİ[...SAZ...] NE ZA MAN

NE ZA MAN NE ZA MAN GE LİR GEL A NAZ LIM

LA HŪ Rİ ŞAL LIM SA Ğİ SO LU DO LA ŞA LIM A MAN

NE ZA MAN NE ZA MAN NE ZA MAN GE LİR SON